APÁK AZ IGAZSÁGÉRT EGYESÜLET
1095 Budapest, Ipar u. 15-21.
Ny. sz.: 01-02-0015951
Adószám: 18735381-1-43
www.apakazigazsagert.org
info@apakazigazsagert.org

PAS konferencia összefoglaló
2017. november 30.

Várakozáson felüli sikerrel zárult Budapesten, 2017. november 30-án a *Szülői elidegenítés* témakörét felölelő, *Apák az Igazságért Egyesület* által megrendezett, *első* ***PAS konferencia****.* Ahogy a meghívó is utal rá, a rendezvény alapjául azok az esetek szolgálnak, amelyek Magyarországon jelenleg még tabunak számítanak mind társadalmi, pszichológiai és jogi tekintetben, s amelyek felismeréséért és megoldásáért lépett fel az Apák az Igazságért Egyesület.

A rendezvény mérföldkő a szervezet életében. A téma komolyságát és fontosságát igazolja, hogy az előadók köre és a vendégek túlnyomó része (a megjelentek több mint 70%-a) szakmai területről érkezett. A vendégek sorai között természetesen jelen voltak azok a szülők, nagyszülők, egyesületi tagok is, akik részesei annak a fájdalmas jelenségnek, melyet ***szülői elidegenítés***nek nevezünk.

I. rész

A konferencia résztvevőit ***Bojár Iván András*** üdvözölte, aki a program és az előadók bemutatását követően felkérte az Egyesület titkárát ***Jaczó András***t, hogy olvassa fel ***Nyitrai Imre***, szociálpolitikáért felelős helyettes államtitkár köszöntő beszédét, aki sajnos más, váratlan és halaszthatatlan elfoglaltsága miatt - személyesen nem tudott jelen lenni.

Nyitrai úr elsősorban *nem, mint állami vezető, hanem mint elkötelezett gyermekvédő, szociológus, szociálpolitikus szólt az egybegyűltekhez. Köszöntőjét a gyermeki jogokat védő háttér bemutatásával kezdte, mely tiszteletben tartja a gyermeknek azon jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével akkor is, ha azok egyikétől vagy mindkettőtől külön él feltéve, ha ez a gyermek mindenekfelett álló érdekével nem ellenkezik.*
Számos példáját látjuk annak, hogy válást követően az egyik szülő a másik szülővel szembeni neheztelése miatt a szülői elidegenítés irányába fordul. Ennek beláthatatlan következményeit elsősorban a gyermekek szenvedik el, mind magatartásbeli, mind érzelmi tekintetben, hiszen családi kapcsolatai elvágódnak, másik szülője iránti szeretetét, ragaszkodását visszatartani kényszerül, szülői befolyás hatására elhiszi, hogy a különélő szülő már nem szereti - a gyermek ezáltal elveszti saját egyéniségét. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy ***az elidegenítés, és a kapcsolattartás akadályozása gyermekbántalmazás****. Olyan bántalmazás, amely - hasonlóan más, gyermekeket érő abúzushoz - mély nyomokat hagy a gyermek lelki fejlődésében.*

Családi működések tekintetében hatalmas a felelőssége annak, aki döntéseket hoz és képvisel egy-egy gyermek sorsát illetően. Fontos kiemelni, hogy a különélő szülővel töltött idő minősége és mennyisége is számottevő a gyermek életében. Tudni kell azt is, hogy amennyiben a gyermek ellenséges viszonyulása valós negatív múltbeli tapasztalatokon alapul, abban az esetben nem beszélhetünk Szülői Elidegenítésről – minden más esetben igen. Ezért visszautasítom azt, hogy a témát boncolgató szakemberek bántalmazáspártiak lennének.

Megoldásra váró feladat, hogy a járási, családi és gyermekjóléti központok munkatársai kellő szakismeretet és megerősítést kapjanak a kapcsolattartási problémák felismerése és támogatói segítség nyújtása érdekében. Tudjuk, hogy a Szülői Elidegenítés Szindróma (PAS) megítélése körül már kezdetekkor intenzív vita alakult ki. Ezeket a vitákat azonban le kell folytatni. Ez nem az adott kormányzaton, hanem az érintett szakmák konszenzusán, szakmai vitáján áll vagy bukik. Megbélyegzések, félreértelmezések helyett fel kell oldani a haszontalan és ártalmas tabukat, legyen szó egyszülős élethelyzetekről, láthatási jogokról, s ki kell alakítani a mai kornak megfelelő, a gyermekeinket leginkább óvni képes intézményes működéseket. Ehhez higgadt, kettős mércét nem alkalmazó, a gyermek mindenekfelett álló érdekét elfogadni képes magatartás, attitűd szükséges. A családok biztonsága az egész társadalom ügye. Az EMMI rengeteget tesz és kíván tenni a gyermekeket érintő abúzusok feltárása érdekében. A Minisztérium elkötelezett abban is, hogy a gyermeki jogok érvényre juttatása érdekében a kormányzati feladatokon túl az e területen tevékenykedő civil szervezetekkel való együttműködésben is aktív szerepet töltsön be. Hiszen mindenkire szükség van a gyermekvédelmi jelzőrendszer működése, a védtelen helyzetbe kerülő gyermekek esélyeinek visszaállítása és a bántalmazás megelőzése érdekében, és a középpontban mindig csak a gyermek, a közös jövőnk állhat.

Mágocsi Péter, az Apák az Igazságért Egyesület alapító tagja előadásában a szervezet munkásságát, kitűzött céljait, valamint a szülői elidegenítés jelenségével kapcsolatos tapasztalatokat mutatja be.

Az Egyesület alapítását megelőző időszakban, az ország különböző pontjain, de ugyanabban az erkölcsi és jogi útvesztőben találtak egymásra a különélő apák a virtuális világ felületén s keresték az utat egykori kapcsolatuk gyümölcséhez, a gyermekeikhez. Az alapítók egy része 2014-ben indította el közösségét, kiválva más, számukra összeegyeztethetetlen célokért küzdő szülőktől és csoportoktól. Ezzel párhuzamosan - saját elveiket és céljaikat lefektetve - 2015-ben hivatalos formájában is megalakult az Apák az Igazságért Egyesület.

Az Egyesület jelenleg 400 tagot számlál, nagyjából havonta 20-25 új jelentkezővel. A tagok 10%-a édesanya, 4%-a nagyszülő. Ebből is látható, hogy a szülői elidegenítés jelensége nem egy szegregált probléma, hanem bizony nemtől függetlenül jelen van. A Facebook csoport tagjainak száma 3125 fő, és a problémákat tekintve aktivitása igen nagy. Rendszeresen visszatérő gondok közé tartoznak például, hogy nem adja át a gondozó szülő a gyermeket, így a kapcsolattartás akadályozva van: az elhozatal időpontjában nem tartózkodnak otthon a gyermekkel, mindig pénteken lesz beteg a gyermek, a gondozó szülő rendre váltogatja a gyermek háziorvosait (van olyan négy éves gyermek, akinek már a hatodik háziorvosa van).

Ezen kívül a szülői elidegenítés és kapcsolattartás akadályozás számos módozataival találjuk szembe magunkat.

*Webes felületeink látogatóinak száma havi 8000 főre tehető, úgy a honlapon, mint a Facebook oldalon. Egyik leglátogatottabb posztunk a mellékelt kép, amely egy hét alatt **554 303** embert ér el.*

Munkásságunk és céljaink közé tartozik, hogy a különélő szülők jogtudatosságát minél magasabb szintre emeljük. Tagjainkat különböző formanyomtatványokkal szándékozunk segíteni annak érdekében, hogy az egyes hatósági eljárásokban minél inkább érzelem-mentesen és a megfelelő jogszabályi környezetben tudjanak eljárásokat indítani - amennyiben az szükséges. Fontos kiemelni, hogy a legtöbb esetben a megfelelő kommunikációval az eljárások elkerülhetőek lennének.

*A részvételükkel zajló bírósági eljárásokban a megkötött egyezségek aránya 82%. A tapasztalataink szerint az egyik szülő mindig úgy érkezik, hogy havi 4 napot szeretne adni kapcsolattartásra, nagyon magas tartásdíjat követel és emellett nagy lendülettel gyűlölködik. Az esetek egy részében **váltott elhelyezés**ben sikerült megállapodni, ami biztosítja a gyermek számára a kétszülős igény meglétét s egyben ez a szülői elidegenítés kivédésének egyik megoldási lehetősége is. Szeretném kiemelni, hogy nem elvenni akarjuk a másik szülőtől a gyermeket, hanem visszaadni neki ezt az egyiket. Gondozni és nevelni szeretnénk a gyerekeinket. Jogokat és kötelességeket szeretnénk érvényesíteni, hiszen e kettő együtt jár. Célunk, akár a váltott elhelyezésben, akár azon túl, egy olyan bőséges és megélhető kapcsolat kialakítása a gyermekkel, amelyben a szülői elidegenítést meg tudjuk előzni és fel tudjuk oldani.*

*Tagjai vagyunk a **Colibri** nevű, 20 ország civil szervezeteit összefogó nemzetközi szervezetnek, amely egyébként Romániában elérte, hogy a szülői elidegenítés a törvénykezésben megjelenjen. Ezen kívül a szakma elhivatott képviselőivel, családgondozókkal akarunk együtt dolgozni annak érdekében, hogy minél kevesebb szomorú gyermekünk legyen. Az a pozitív tapasztalatunk, hogy egyre inkább elfogadnak bennünket a hatóságok egyes képviselői és többségében egyetértenek azokkal a törekvésekkel, amiket képviselünk. Meglátásaink szerint egyre több bíró látja be, hogy nem lehet nemi alapon dönteni arról, hogy kinél legyen a gyermek, hanem mélységeiben kell megvizsgálni a helyzetet és figyelemmel kell lenni arra, hogy mi szolgálja leginkább a gyermek érdekét.*

A leghatározottabban támogatunk minden olyan törekvést, amely a gyermekbántalmazás büntetőjogi következményeit az ettől való visszatartó erőre emeli, függetlenül annak elkövetési formájától. Ezzel együtt azonban az ezekre irányuló hamis vád bűntettét is, hiszen számos alkalommal találkozunk ezzel. Amikor ténylegesen abúzus történik kétségtelen, hogy a törvény legnagyobb erejével kell lesújtani.

*Nevünkben benne van az igazság szó. Sokszor megkérdezik tőlünk, hogy mi az igazság? Nyilván az, hogy a **gyermeknek mindkét szülőjére szüksége van**. Aki ezt nem tartja tiszteletben, annak viselnie kell a következményeit.*

Tomasovszki László, klinikai felnőtt- és gyermekpszichológus, igazságügyi szakértő a szülői elidegenítés körüli jelenségcsoportról és annak a magyar igazságszolgáltatáson belüli helyzetéről, jogi anomáliákról tartott előadást.

Tomasovszki László előadását három nagyobb téma köré építi fel: a szabályok alaki, formai, jogi protokolláris vetülete; a kompetencia kérdése - a PAS jelenlegi státusza; tartalmi és szakmai hibák, hiányosságok, eljárási mód.

Alaptörvény L) cikk:

„A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony."

Az Alkotmány deklarálja azt az alapelvet, miszerint a törvény előtt minden ember egyenlő, az alapvető jogokat megkülönböztetés nélkül – beleértve a nemi megkülönböztetést is – mindenki számára biztosítja. Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Ezen kívül mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.

XV. Cikk

(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.
(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékosság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.
(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.

XVI. cikk

(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.
(2) A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.

XXIV. Cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.
(2) Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a hatóságok által feladatuk teljesítése során neki jogellenesen okozott kár megtérítésére.

Tekintettel arra, hogy megrendült a közbizalom az igazságügyi szakértésben és a bíróságok munkájában, 2016-ban hoztak egy új szakértői törvényt, melynek mára minden rendelkezése, paragrafusa életbe lépett. Ennek értelmében az igazságügyi szakértő feladata az, hogy a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készítse el szakvéleményé. A függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, segítse a tényállás megállapítását, eljárása során a szakmai tevékenységére irányadó szabályokat tartsa be és a legjobb tudása mentén járjon el. A szakértői törvény bevezette a minőségbiztosítási rendszert, miszerint a szakértők munkáját meghatározott időközönként (5

évenként) értékelni kell. Amennyiben a szakértő a neki feltett kérdések vonatkozásában nem kompetens, öt napon belül köteles ezt közölni a kirendelő hatósággal. A szakmán belül két módszertani levél áll rendelkezésre, a 10-es és a 20-as számú, amelyet a Semmelweis Egyetem Igazságügyi Orvostani Intézete adott ki a '80-as években. Lényeges különbség, hogy a 10-es számú módszertani levél kihirdetésre került az egészségügyi közlönyben, a 20-as számú azonban nem, emiatt az nem tekinthető hatályosnak. Jelenleg, a szakma túlnyomó része mégis a 20-as számú módszertani levél szerint látja el munkáját és ***nem készít leletet*** *a szakértés során, mellyel éppen a felülvéleményezés és a kontrollálhatóság nem történik meg a rendszerben. E tekintetben ugyanilyen ellentmondásokat lehet felfedezni a szakértői törtvény és a működési rendelet, valamint a szakértői kamara etikai kódex és a működési rendelet között is.*

Kompetencia kérdése

Lényeges különbség van a pszichiáter és a pszichológus szakértő kompetenciája között, tekintettel arra, hogy mind gondolkodásukban, mind szemléletmódjukban eltérnek egymástól. A pszichiáter alapvetően orvos, aki biológiai modellben gondolkodik, míg a pszichológus bölcsész, aki a viselkedések zavarait lelki oldalról közelíti meg.

Élesen különválik a felnőtt- és a gyermekpszichiátriai kompetencia kérdése is attól kezdve, hogy a gyermekpszichiátria bevonult az igazságügyi szakértés területére. Felnőtt pszichiáterként nem lehet foglalkozni gyermekkel, hiszen gyökeresen eltér módszertana, háttérismeret anyaga és gyakorlati igénye a gyermekpszichiátriától.

31/ 2008 IRM r.

„A „felnőtt" illetve a „gyermek" klinikai szakirány nem összemosható és nem felcserélhető egymással. Gyermekre irányuló vizsgálatra a gyermek szakpszichológusi képesítéssel rendelkező igazságügyi szakértő lehet jogosult."

Klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatot kell elvégezni többek között azokban az esetekben, ahol a szakkérdés a nevelési hatásokat vizsgálja és a gyermek direkt befolyásolására vagy bántalmazására, a konfliktusos családi működés a szülők vagy gyermek személyiségét érintő következményeinek feltárására, megállapítására, tipizálására, kategorizálására, értékelésére, illetve kizárására irányul.

Klinikai szakpszichológusi tevékenységet az a szakember folytathat, aki rendelkezik a megfelelő ***szakképzettséggel****: klinikai és mentálhigiéniai gyermek- és ifjúsági szakpszichológia,* ***vagy*** *klinikai és mentálhigiéniai felnőtt szakpszichológia; tagja a Magyar Orvosi Kamarának, valamint szakterületén érvényes működési engedéllyel rendelkezik. A működési engedély kiadásának további feltétele az ötévenkénti továbbképzések (ciklusonként 250 kreditpont) teljesítése. Amennyiben a szakértő nem teljesíti a krediteket, a tevékenységet csak korlátozottan, felügyelet mellett végezheti, önállóan nem.* https://kereso.enkk.hu

A fentiekben megemlített „vagy" szó helyes értelmezése szerint gyermeket a gyermek-pszichológus, felnőttet a felnőtt pszichológus vizsgálhat jogszerűen, mivel a halmazon belül e két terület képzése is eltér.

PAS (Parental Alienation Syndrome)

3 részből tevődik össze a definíció, melynek minden egyes pontja nagyon lényeges, és kritériuma a diagnózis felállításának:

A Szülői Elidegenedés/Elidegenítési Szindróma egy olyan rendellenesség, mely elsődlegesen a gyermek-elhelyezési vitákkal kapcsolatos környezetben jelenik meg. Az elsődleges megjelenése: a gyermek általi befeketítési kampány - a jó és szerető szülő irányában, melynek nincsen semmilyen életszerű bizonyítéka, igazolása.

Abból a kombinációból ered, amely egyrészről a programozó (érzelmi manipulációt alkalmazó) szülő ráhatásából (befolyásolásból) áll, másrészt a gyermek saját közreműködése a célszülő rágalmazásában.

Fontos kiemelni, hogy amikor valós szülői abúzus vagy elhanyagolás áll fenn, és emiatt a gyermek ellenségessége igazolható, a Szülői Elidegenedés/Elidegenítés Szindróma koncepció nem alkalmazható.

Az elidegenítés során az egyik szülő érzelmi manipulációk sorát alkalmazza. Zsarolással, fenyegetéssel igyekszik a másik szülő ellen hangolni a gyermeket, mintegy teljesen alárendelve, kisajátítva őt. Nem ritka, hogy a cél érdekében az elidegenítő szülő hamis vádakkal illeti és büntető eljárás alá vonja a másik felet. A folyamat súlyos mentális hatásai, nyomai a gyermeket viseli elsődlegesen, s ha az elidegenítő szülő sikerrel jár, ***mindenféle tényszerű ok nélkül elfordul a másik szülőtől és értéktelennek, idegennek, akár még veszélyesnek is tekinti őt.*** *Az elidegenítéssel olyan negatív érzések is eluralkodhatnak a gyermekben, mint az önhibáztatás, a düh és a depresszió.*

A PAS szimptómái

1. Befeketítési hadjárat
2. Gyenge, komolytalan, abszurd racionalizációi a rosszallásnak
3. Az ambivalencia hiánya
4. A „független gondolkodó" jelensége
5. Az elidegenítő szülő visszaható (rejtett) támogatása a szülői konfliktusban
6. A bűnösség érzésének hiánya az elidegenedett szülővel szembeni kegyetlenség és/vagy kihasználás miatt
7. „Kölcsönvett szövegkönyv" (borrowed scenarios) jelenléte
8. Az ellenségesség kiterjesztése az elidegenített szülő tágabb környezetére: barátaira, a teljes családjára.

Nem kell megjelennie minden szimptómának ahhoz, hogy a diagnózis kiadható lehessen. A szimptómák száma az adott esetben annak a függvénye, hogy az állapot mennyire súlyos mértékben áll fenn. 8 szimptóma megjelenése esetén súlyos, 3-6 szimptóma esetén közepes, 3 szimptóma esetén enyhe formájú elidegenülésről beszélünk.

A PAS jellemzői

1. ***A gyermek gondolkodását kitöltik a szülő kritizálására és leértékelésére irányuló gondolatok, melyek nem igazolhatóak és/vagy túlzók.***
2. Tudatos, tudatalatti, tudattalan tényezők arról, hogy az elidegenítő szülő részt vesz a másik szülő gyermek általi elidegenítésében.
3. A szülő befeketítés litánia jellegű, "betanult, elismételt" minőségű, olyan frazeológiák, melyet a gyermek szokásosan nem használ.
4. A gyermek olyan apró jelentőségű emlékekkel igazolja az elidegenedést, amelyek triviálisak, s a legtöbb gyerek elfelejt. A gyermeket megkérdezve képtelen további kiváltó okot mondani.
5. ***Az elidegenítő szülő egyetért a gyermekkel, támogatja vélekedését; ezek az okok igazolják az elidegenedést.***
6. ***A gyermek gyűlölete akkor a legintenzívebb, mikor az elidegenítő szülő, a gyermek és az elidegenített fél is jelen van.*** *Amikor a gyermek egyedül van az elidegenített szülővel, a gyermek mutathat gyűlöletet, semlegességet, vagy (pozitív) érzelmeit is kifejezi.*
7. ***Amikor a gyermek kezdi magát jól érezni az elidegenített szülővel, hirtelen hűvössé válás fordulhat elő, visszahúzódik és ellenségeskedik, azt gondolván, hogy valami rosszat követett el.*** *Az is előfordulhat, hogy azt kéri az elidegenedett szülőtől, hogy ne árulja el a másik szülőnek azt, hogy jól érezte magát.*
8. Az ellenségesség mértéke a gyermek viselkedésében, beszédében nagymértékben változhat, az elidegenítő szülőtől való távolság függvényében.
9. ***A gyűlölködés kiterjesztése az elidegenített szülő tágabb környezetére, családjára, melyet a gyermek még kevésbé tud megindokolni.***
10. Az elidegenítő szülő nem érintett a kiterjedt család elutasításában.
11. A gyermek gyűlölete gyakorta áthatolhatatlan, ellentétes a helyzetével.
12. ***A gyermekből hiányzik az ambivalencia érzése, az elidegenített szülő a "teljesen rossz", az elidegenítő a "teljesen jó" minősítéssel rendelkezik a gyermek részéről.***
13. ***A gyermek nem mutat bűnösségérzést az elidegenített szülő érzései miatt***
14. ***A gyermek fél, hogy elveszíti az elidegenítő szülő szeretetét.***

A gyermekeknek mindkét szülőjére szüksége van. Abúzusnak tekinthető az is, amikor az egyik szülő megpróbálja meggátolni a kapcsolatot a másik, tipikusan a különélő szülővel. Ez bűncselekménynek minősül:

2012. évi C. tv. XX. FEJEZET
A GYERMEKEK ÉRDEKÉT SÉRTŐ ÉS A CSALÁD ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK
Kiskorú veszélyeztetése
208. §.

(1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy - ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él -, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, bűntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A szülői szerep vonatkozásában amennyiben az egyik szülő a másiktól el akarja idegeníteni a gyermeket, ezzel szülői alkalmatlanságát bizonyítja. Ez a gyermek érdekét súlyosan sérti, fejlődését veszélyezteti, adott esetben az ilyen szülői magatartás a gyermekelhelyezés megváltoztatásához is vezethet.

Legfelsőbb Bíróság 17.sz irányelve
módosítva a 19. és 24. számú irányelvvel:

„A gyermek nevelésére való alkalmatlanságra vonható következtetés abból, ha a szülő a gyermeket el akarja idegeníteni a másik szülőtől…”

„A gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő, aki a gyermeket a másik szülővel való érintkezéstől indokolatlanul elzárja, és ellene hangolja.”

„A szülőnek az említett mélyen elítélendő magatartása károsan befolyásolja a gyermek fejlődését, és alapot ad arra a következtetésre, hogy ez a szülő nem alkalmas a gyermek nevelésére. Végső soron az ilyen szülői magatartás a gyermek elhelyezésének a megváltoztatására is vezet.”

Mindezen kívül bírósági határozat is kimondja, hogy a gyermeknek mindkét szülőre szüksége van.

BH 1996.480.

„A gyermek érdeke nem csupán az, hogy mindennapi ellátása, gondozása megfelelő legyen, hanem az is, hogy benne a mindkét szülőjével szembeni lelki és szellemi kapcsolat és a társadalmi beilleszkedéshez nélkülözhetetlen jogtisztelet kialakuljon. A gyermekelhelyezés megváltoztatására irányuló perben különös súllyal kell értékelni a korábbi jogerős ítélettel való szembehelyezkedést és a kapcsolattartás akadályozását.”

A 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet úgy rendelkezik, hogy “a szakértő a PAS szindrómát nem vizsgálja”. Ellentmondást itt is felfedezhetünk, hiszen e tekintetben a PAS nem egy vizsgálható kategória, azonban a vizsgálat célja feltárni minden olyan gyermekre irányuló ***direkt*** *és* ***indirekt*** *ráhatásokat, amelyek nem megengedhetőek a gyermeknevelés során.*

20.B.§

(4) A szakértő a szülői elidegenítési szindrómát (PAS szindrómát) nem vizsgálja, ugyanakkor igyekszik feltárni a gyermekre irányuló, véleménynyilvánítását befolyásolni törekvő direkt és indirekt ráhatásokat.

Azok a viták, amelyek jelenleg zajlanak Magyarországon, ezelőtt 50 évvel már lejátszódott az Egyesült Államokban. Már akkor felmerült a probléma, hogy azért nem szindrómáról van szó, mert a DSM rendszer nem tartalmazza ezt a tünetegyüttest. Ki kell mondani, hogy maga a szülői elidegenítés szindróma ***szerepel*** *a DSM rendszerben - mind a gyermek, mind maga az elidegenítő szülő vonatkozásában is -, azonban nem PAS elnevezéssel.*

Fontos azt is kiemelni, hogy a jelenség nemtől függetlenül jelen van. Az a vád, hogy ezzel csak azok takaróznak, akik gyermek elleni szexuális cselekményt követtek el, a definíció nem ismeretéről ad tanúbizonyságot. Abban az esetben, ha fennáll valós bántalmazás vagy elhanyagolás, bármilyen jellegű abúzus, maga a koncepció nem használható, nem állítható fel.

Mindazonáltal, a magyar igazságügyi szakértés hiányosságait illetően a helyzet javítása érdekében három konkrét javaslatot fogalmazok meg: a kompetenciák egyértelmű tisztázása és alkalmazása; a módszertani levél aktualizálása, hatályba helyezése; a teljes vizsgálati helyzet, interakció, tesztfelvétel ***videón történő rögzítése és a felvétel becsatolása a szakvélemény mögé****. A videó felvétel biztosítja az utólagos visszaellenőrzés lehetőségét és azt, hogy a gyermeket ne kelljen kitenni a számára megterhelő rengeteg vizsgálatnak.*

II. rész

Dr. Visontai-Szabó Katalin jogász, pszichológus a PAS- t a jog és a pszichológia szemszögéből közelíti meg előadásában.

Dr. Visontai-Szabó Katalin jogászként és pszichológusként rendszerint két oldalról vizsgálja meg azokat az élethelyzeteket és problémákat, amelyekkel munkája során találkozik: egyrészt jogi-, másrész pszichológiai szempontból. Ez az attitűd egyaránt szolgálja és elősegíti mind kutatói, oktatói, mind ügyvédi tevékenységét. Ebben a szellemben tartja meg előadását is, melyet a gyermek családba kerülésének módozataival, illetve a házasságkötések és a házasság felbontások számának egymáshoz viszonyításával kezd el.

Míg tipikusan házasságból vagy élettársi kapcsolatból születnek a gyermekek, manapság inkább a mozaik családok korát éljük. Ennek lélektani folyamatát azért is fontos megemlíteni, mert a legtöbb esetben (ahol az anyánál helyezték el a gyermeket), a férfi abban a családi kötelékben találja magát, hogy az általa választott nő gyermekével osztja meg mindennapjait (akihez biológiai értelemben nincs köze), ugyanakkor az ő saját gyermekét egy idegen férfi neveli fel. A statisztika azt mutatja, hogy a gyermekek többsége egyszülős családban él. Ennek hátterében azonban elsősorban gazdasági-, anyagi okok állnak, tekintve, hogy sok élettársi kapcsolatban élő család is egyszülős családnak aposztrofálja magát.

Hosszú évtizedeken keresztül évi átlag 34.000 házasságot kötöttek, aminek száma az elmúlt két évben 45.000-re emelkedett. (Ez a pozitív tendencia természetesen az állami beavatkozásoknak is köszönhető.) Ezzel szemben minden második, évi 23.000 házasság felbontása történik meg. Átlagban 12,5 évig tart egy házasság, 6 évig az élettársi kapcsolat. A gyermekek átlagos életkora 9 év a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben. Nagyon rossz tendencia, hogy ennyi kapcsolat szűnik meg, mert ezzel a szülők egy olyan negatív kimenetelű üzenetet közvetítenek a gyermekek felé, hogy maga a házasság rossz, illetve ha valami nem működik, azt el kell dobni - legyen az egy személy akár - és erre a válás a megoldás.

Az is probléma, hogy ezekben a helyzetekben gyakran nem az érzelmek intenzitása változik meg, hanem azok iránya. A nagy szerelem nagy gyűlölködésbe csaphat át, ami hatással van a gyermekre is, ugyanakkor az érzelmeket képtelenség a jog eszközeivel kordában tartani. Az is elgondolkodtató, hogy a törvények alapvetően abból indulnak ki, főleg a Ptk. és a családjogi törvénykönyv, hogy az emberek normálisak. Ám ha azok lennének, nem pereskednének. A szülői felügyelet - akár együtt, akár külön élnek a szülők - mindaddig közös marad, amíg a felek ennek ellenkezőjéről nem állapodnak meg, vagy a bíróság ezzel ellentétesen nem dönt.

A váltott elhelyezéssel kapcsolatban számos érvet lehet felsorakoztatni pro és kontra. Mindenképpen előny, hogy élő marad a gyermek kapcsolata mindkét szülőjével, s a szülők ki tudják venni a részüket a gyermeknevelés nehézségeiből is, nem kizárólag a jó dolgokból. Előny az is, hogy nehéz a gyermeket a másik szülő ellen nevelni egy olyan bőséges kapcsolatban, ahol rendszeresen hosszabb időre találkozik a gyermek a másik szülővel. Adott esetben az is jó lehet, hogy a szülők egy-egy időre gyerekmentes időszakot élhetnek meg, és önmagukra, elmaradt munkájukra fordíthatnak több időt. Hátránya és nehézsége, hogy sok

személyiségbeli-, gazdasági kritériumoknak kell megfelelni. Gazdasági feltételek tekintetében elsősorban a gyermek óvodája, iskolája a fő szempont, személyiségjegyek szempontjából pedig a másik szülő szülői jogainak tényleges tiszteletben tartása. Az állandóság kérdésében is megoszlanak a vélemények, de ki lehet alakítani egy mindenki számára elfogadható olyan bőséges és széleskörű intenzív kapcsolattartást, ami az állandóság megtartását, a gyermek kétszülős igényét egyaránt biztosítja és segítségével mindkét szülő aktív részese maradhat a gyermeke életének. Minden esetben abból kell kiindulni, hogy a válással a házasság szűnik meg, nem a család. A gyermeknek alapvetően nem az a fontos, hogy a szülei feltétlenül együtt éljenek - vannak olyan kapcsolatok, ahol ez lehetetlen -, hanem az, hogy számára egy elérhető biztos pont legyen mindkét szülő. Akkor is, ha nem élnek együtt.

Amennyiben a felek megállapodással rendezik a szülői felügyeletet, a gyermek az esetek 95%-ában az anyához kerül. Évtizedek óta megy a vita arról, hogy a bíróságok mennyire anyapártiak, azonban nem a bíróságok az anyapártiak, hanem maguk a szülők, akik a megállapodásban határoznak úgy, hogy az anyához kerüljön a gyerek. Abban az esetben, ha a bíróság rendelkezik erről, egészen más arányok mutatkoznak. Nagyon sokszor azért mennek bele az emberek az ilyen megállapodásba, hogy szabaduljanak a konfliktusos helyzettől. Azonban ha már a megállapodás megkötésének pillanatában sem jó a helyzet senkinek, akkor hogyan lesz jó később? Minden bizonnyal további, évekig tartó pereskedést generál.

Miért viselkednek így a szülők?

Érzelmi sértettség, adott esetben az anyagi érdek is állhat a háttérben, illetve az a megfelelési kényszer, hogy a gyereknek mindenkor az anyánál a helye. Nyilván nem elvenni kell az anyától a gyermeket. Hanem biztosítani az életében az apa szerepét is. Az elhagyó- és az elhagyott személye között is lényeges különbség van, ami befolyással van a szülők magatartására, döntésére. A problémát az elhúzódó perek miatti bizonytalanság okozza, miközben a gyerek - akinek véleményét soha senki nem kérdezi meg - felnő. Általában az ítéletbe nehezen törődnek bele a felek, illetve gyakran a konfliktus feloldását várják a bíróságtól. Ez azonban lehetetlen elvárás, a bíróság ugyanis csak egy ítéletet tud adni, a konfliktusokat megoldani nem képes. A jogi képviselők kiemelkedő szerepét is ki kell hangsúlyozni. Fontos a körültekintő választás. Sok ügyvéd van, aki megállapodásra, megoldásra törekszik, azonban sok olyan is, aki azon munkálkodik, hogy minél jobban összeveszítse a feleket - azokat is, akik egyébként már rég megállapodtak volna.

A bíró számára számtalan bizonyítási eszköz áll rendelkezésre: a felek nyilatkozatai, tanúvallomások, okirati bizonyítékok, környezettanulmány, pedagógiai vélemény, - elvileg a gyermeket is meg kellene hallgatni, de erre nem szokott sor kerülni -, illetve a pszichológus szakértői vélemény. Nagyon ritkán fordul elő az, hogy az egyik szülő rossz, a másik jó. Sokszor áll fenn az a helyzet, hogy mindkettő fél egyformán alkalmas a gyermek nevelésére, mindkét szülőt egyformán szereti a gyermek, mindkét szülő egyformán kötődik a gyermekhez s a gyermek is a szülőkhöz. Nagyon fontos, hogy a gyermek egyik szülőjétől se legyen elidegenítve, ugyanis számottevő a gyermek számára a szülői minta. Mindkét nemű gyermeknek mindkét nemű szülőjére szüksége van ahhoz, hogy az életben el tudjon boldogulni, hogy egy biztos önbizalma alakuljon ki és egy stabil párkapcsolatot legyen képes kialakítani felnőtt korában. Sokszor hivatkoznak arra, hogy az árva gyermeknek sincs apja vagy anyja. Ez így van, de nagyon nem mindegy, hogy egy gyermek elvált szülők gyermeke és azért nem látta az apját, mert elidegenítették tőle, vagy azért, mert meghalt. Az anyai kommunikáció nagy befolyással

van a gyermekre a tekintetben, hogyan beszél az apjáról. Nem mindegy, hogy olyan kép alakul ki a gyermekben, hogy az az ember, akivel soha életében nem találkozott, egy csodálatos ember volt, vagy épp ennek ellenkezője. Ez utóbbi nem fog jót tenni a gyermek személyisége fejlődésének. Az sem mindegy, hogy az anya tanít valami olyat, amelyet igazából közvetlenül az apától kellene látnia.

Sajnos nagyon sokszor olyan kimenetele van az évek óta tartó pereknek, hogy a gyerek felnő és a szülővel nem tud semmilyen módon kapcsolatot tartani. 2017 nyarán született egy bírói ítélet, ahol megváltoztatták az elhelyezést amiatt, mert a gondozó szülő nem tartotta be a bírósági ítéletet és akadályozta a különélő szülővel való kapcsolattartást.

A pszichológusok között évtizedek óta vita zajlik arról, hogyan is ítéljék meg a PAS szindrómát, ez a mai napig nem jutott nyugvópontra, a jogászok pedig gyakran nem is tudnak róla. Én köszönetemet fejezem ki az Apák az Igazságért Egyesületnek, amiért fölvetették ezt a problémát és párbeszédet indítottak el.

Léder László pszichológus, az apai szerep- és az apai jelenlét fontosságáról tart előadást.

Léder László pszichológusként évek óta foglalkozik az apaság pszichológiával, mélyen hisz a férfi-nő együttműködésben és annak a felsőbbrendűségében. Meglátása szerint a válási gyakorlat ma Magyarországon nagy nemzeti apátlanítási rendszerben működik, ami kiegészül a munka-magánélet kultúra hiányával és a szülészeti kultúra hiányával is. Ahhoz, hogy ez megváltozzon ún. „apaforradalomra" van szükség minden családban. Kialakult az európai kultúrában egy anya-gyermek centrikus családmodell, ami mindenkinek megnyomorító és egészségtelen. Olyan társadalmi változások mentek végbe az elmúlt időszakban, amelynek egyaránt részesei és áldozatai vagyunk, s mára egyértelműen látható, hogy az apa hiánya az egész családot gyöngíti. Az apa kikerülése a családból nem közvetlen csak az apákat érinti, hanem általában a férfiakat. Azt látjuk, hogy a nagyapák eltűntek a modern családokból - innen indul az apátlanság -, miközben a gyermekek fejlődésében nekik is nagyon fontos részük, szerepük van. Lényeges megemlíteni, hogy a válások növekedésével a nagyszülők halálozási aránya is megnő, ugyanis gyakran elveszítik szeretett unokáikat.

Egy kisfiú, egy kislány számára egyaránt meghatározó, hogy milyen nemű felnőttek veszik körül az életükben. Kutatások igazolják például, hogy a férfi tanárok számának növekedésével a fiúk teljesítménye nő. Fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy a sztereotípiákkal ellentétben a családon belüli agressziónak semmi köze nincs a nemiséghez. Az agressziót agresszív személyiségek követik el, akik lehetnek nők és férfiak egyaránt. Az erőszakot elkövetők 80%-a apátlan családból való. Amerikai szociológusok megállapították, hogy a bűnözői hajlam annak függvénye, hogy az illető apa nélkül nőtt-e fel, vagy sem. Lány esetében ötszörös az esélye a tinédzser terhességnek, ha apátlan családból származik.

A biológiai apaság kutatásai

Nem csak pszichológiai vonatkozásban, hanem biológiailag is rendkívül nagy változások mennek végbe egy férfi életében, amikor apává válik. A várandóság alatt például a tesztoszteron szint csökken, a gyermek megszületésekor mélypontra zuhan s ezzel egyidejűleg az anyai hormonok mennyisége megnő. Az apai szürkeállomány is átrendeződik a várandóság alatt és a születés körül. Az apaság tehát ugyanúgy egy biológiailag kódolt folyamat, ahogy az anyák esetében.

A kutatási tapasztalatok azt is igazolják, hogy az apának kiemelkedő szerepe van a gyermek szociális és morális fejlődésében. Az apai szerepek hatása bizonyos esetekben fontosabbnak is bizonyulnak, mint az anyai. Bátran ki kell mondani, hogy vannak olyan kutatási területek a pszichológián belül, ahol egyértelműen az apának van fontos szerepe. Az apa legfontosabb szerepe a küszöbön való áthelyezés, a külvilággal való kapcsolat megteremtése a gyermekek életében és a biztonság.

Óriási mértékű apa-gyermek kommunikációs játék kutatások zajlottak az elmúlt évtizedekben. Az apa-gyermek játék egy fejlesztési program a gyermek számára, hiszen teljesen másképp játszik az apa a gyermekével, mint az anya. Nagyon fontos dolog, hogy ha elmarad az apai játék, óriási készségek esnek ki a gyermek életéből, ami nem pótolható.

Az apai attitűd önmagában meghatározó egy gyermek életében. Az, hogy egy apa mennyire érzi magát apának, erős apai identitással rendelkezik-e, komoly hatással van a gyermek személyiségfejlődésére. Egy meggyengített apa akármit tesz, nem tud jó apa lenni, s a gyermek lelkében rögtön elindít egy folyamatot, hogy az apa gyenge. Az apai szerepet itt helyre kell állítani.

Apa-lánya kapcsolat: szintén kutatások támasztják alá, hogy amennyiben egy lánynak jó a kapcsolata az apával, sokkal jobb társas kapcsolatokat tud kiépíteni. Az apa-fiú kapcsolatban pedig egy faktor számít: az apa szereti-e a fiát. Nem cuki apaság kell, nem superman apaság, hanem a ***szerető apa jelenléte*** *a gyermek életében. Az apai gondoskodás éppen ugyanolyan fontos, mint az anyai és egyenrangú vele.*

III. rész

Dr. Amy J. L. Baker, pszichológus, kutató a szülői elidegenítés jelenségéről tart előadást.

Dr. Amy J. L. Baker köszöni a meghívást és nagy szeretettel üdvözli a vendégeket. Előadásában betekintést nyújt a szülői elidegenítés jelenségéről, folyamatáról, annak lehetséges hatásairól, következményeiről. Nagyon fontos megérteni, hogy mit takar ez a jelenség és miért rossz ez a gyermek számára. Egy nagyon szomorú témáról van szó.

Témák:

I. Definíciók, szereplők meghatározása
II. Mi alapján lehet megállapítani, hogy elidegenítésről vagy eltávolodásról beszélünk?
III. Miért fontos, hogy a bíróság közbelépjen?

I. Definíciók, szereplők meghatározása
Fontos, hogy a különböző definíciókat, szereplőket meg tudjuk különböztetni egymástól ebben a nagy tragédiában, éppen ezért fontos az elnevezésüket tisztázni.

***Elidegenítő szülő** - az elidegenítést végző kedvelt vagy előnyben részesített szülő*
***Visszautasított vagy célzott szülő** - akit a gyermek visszautasít*
***Elidegenítési stratégiák** - viselkedésmód, mellyel az egyik szülő ellen fordítják a gyermeket*
***Elidegenített gyermek -** akinél sikeresen alkalmazzák az elidegenítési stratégiákat*

II. Mi alapján lehet megállapítani, hogy elidegenítésről vagy eltávolodásról beszélünk?

Ha egy gyermek nem szeretne találkozni a különélő szülőjével, nem feltétlenül jelent elidegenítést. Előfordulnak úgynevezett „reális eltávolodások", amikor nem elidegenítés miatt alakul ki távolság a gyermek és szülője között. Fontos tudni, hogy a gyermekek nagyon ritkán utasítják el a szüleiket, illetve egy gyermek önmagától nem utasítja el a különélő szülőjét, még akkor sem, ha bántalmazó.

A gyerek elutasításának erőssége alapján még nem lehet megállapítani, hogy elidegenített gyermekről van-e szó, vagy nem. Miért fontos tisztában lenni azzal, hogy elidegenített vagy eltávolodott gyermekről van szó? Azért, mert a terapeutának másképp kell kezelnie a helyzetet egyik és másik esetben. Elidegenítés során alapvetően igazságtalanul, manipulatív módon érik el az elidegenülést és ennek megfelelő stratégiát és kezelést kell kidolgozni.

***Öt faktor alapján eldönthető, hogy az adott gyermek esetében elidegenítésről vagy eltávolodásról van-e szó.** Ennek során nem elég kizárólag a gyermek viselkedését megnézni, hanem meg kell nézni a szülőjét is, illetve meg kell vizsgálni kell az egész rendszert, hogy miképp került bele a gyermek ebbe a helyzetbe.*

1. Volt-e korábban pozitív kapcsolat a gyermek és a most már visszautasított szülő között?

Ezt azért fontos megvizsgálni, mert minden szülőnek vannak ún. „normatív hibái". Például lehet túlságosan is foglalkoztatja a szülőt a gyermek iskolai teljesítménye, vagy az is lehet, nem eléggé. Minden szülőnek vannak hibái. Amikor azonban a gyermek a célszülőre panaszkodik, akkor előfordulhat, hogy ezeket a „normatív hibákra" hozza fel. Fel kell tenni a kérdést, hogy mi a szülő normatív hibái, illetve ezen hibák ellenére korábban volt-e pozitív kapcsolat a szülő és a gyermek között. Ha igen, hogyan lehet az, hogy korábban a gyermek elfogadta ezeket a hibákat, most pedig nem? Ebben az esetben könnyen lehet, hogy elidegenítésről van szó és azzal kapcsolatos terápiát kell alkalmazni és ki kell dolgozni azt, hogy a normatív hibák ellenére hogyan tud kapcsolatot teremteni a gyermek az elidegenített szülővel. Ami fontos, hogy a szülőnek legyen meg a készsége arra, hogy kapcsolatot teremtsen a gyermekével. Ha ezek a képességek hiányoznak, akkor nem elidegenítésről van szó, ez esetben nyilvánvalóan nem tudott kapcsolatot kialakítani a szülő a gyermekével.

2. Ki kell zárni a tényleges bántalmazást vagy elhanyagolást.

Ha egy gyermeket bántalmaztak, molesztáltak, akkor sosem mondhatjuk azt, hogy a gyermek elidegenített. Lehetséges, hogy az elidegenítés és az eltávolodás keverékéről van szó, de az biztos, hogy nem tisztán elidegenített a gyermek. Ezt azért fontos kimondani, mert így meg lehet akadályozni azt, hogy a gyermeket újra egyesítsük egy abuzáló szülővel.

3. Nézzük meg a kedvelt szülő viselkedés mintáit.

Pontos képet kell kapni arról, hogy az adott szülők hogy viselkednek és meg kell nézni, hogy milyen bizonyítékok támasztják alá az elidegenítést. Rengeteg módozat van, az én kutatásom alapvetően 17-et állapított meg, melyekből elég jól megállapítható, hogy valóban elidegenítésről van-e szó.

1. ***Befeketítés, a másik szülő lejáratása:*** *nem arról van szó, hogy egy-egy alkalommal negatívumokat mondunk a másik szülőről, ez egy meglévő kapcsolatban is előfordulhat. Itt arról van szó, hogy az elidegenítő szülő folyamatosan negatív üzenetet közvetít a gyermeknek a másik szülőről. Kizárólag a másik szülő „normatív hibáit" hangsúlyozza, különös tekintettel arra, hogy azt sulykolja belé, hogy a másik szülő nem szereti a gyermeket, nem elérhető a számára, nem foglalkozik vele. Például azt mondja a gyermeknek, hogy apád úgysem hallgat rád soha, úgysem figyel rád soha. Lehet, hogy a célzott szülő legapróbb, leghétköznapibb viselkedési formáit hozza fel, és nem csinál semmi rossz dolgot, de mégis iszonyatosan negatív képet fest le az adott viselkedésről az elidegenítő szülő, azzal a céllal, hogy a célszülő semmiképp se kerüljön soha „nyertes" helyzetbe a gyermeknél: pl. a gyermek nevében megkéri a célszülőt, hogy ne menjen el a gyermek valamilyen rendezvényére, akiről - miután ezt a kérést tiszteletben tartja a célzott szülő - később azt tudja állítani a gyermeknek, hogy na látod, tényleg nem jött el, megint nem volt itt apád, megint nem foglalkozott veled. Ha pedig a szülő elmegy, akkor azt mondhatja az elidegenítő szülő, hogy nem tartja tiszteletben a gyermek kérését. Igy lehet kijátszani egymás ellen a célszülőt és a gyermeket.*

2. ***Kapcsolat korlátozása, akadályozása:*** *lehet radikális lépés (elköltözés egy másik országba, a gyermeknek megváltoztatják a nevét) vagy kevésbé radikális, annak érdekében, hogy a célszülőnek kevesebb lehetősége legyen a gyermekével való kapcsolatra. Annak lesz mélyebb kapcsolata a gyermekkel, aki ott van a meghatározó pillanatokban a gyermek életében. A cél, hogy az „értékes" hétköznapi pillanatokból (a gyermek pozitív, vagy szomorú pillanatai) kimaradjon a célszülő, mely megnehezíti a szülő-gyermek kapcsolat kialakulását. Ennek következménye, hogy a gyermek egy idő után saját „magától" kezd távolságtartó lenni célszülőjével szemben. Minden elidegenítési stratégia azt célozza meg, hogy a gyermek ne érezze a célszülő által nyújtott biztonságot, nem elérhető a számára és minden bizonnyal nem szereti őt.*

3. ***Kommunikáció megzavarása****: természetesen a legmélyebb kommunikáció a szemtől szembeni kommunikáció, amikor ott vagyunk a gyermekkel. Ha nincs személyes kapcsolat, akkor nagyon fontos az egyéb kapcsolattartási módok lehetősége is. Az elidegenítő szülő pont ezeket az időket támadja, pl. azt mondja a gyermeknek, most megy a kedvenc filmed a tévében. Ezzel is gyengíti a kapcsolatot a célszülő és a gyermek között.*

4. A ***kommunikáció szimbolikus akadályozása, zavarása:*** *a célszülő fényképeinek eltüntetése, megvonása. Csökkenti a célszülő jelentőségét a gyermek érzelmi életében.*

5. ***Szeretetmegvonás.*** *Az elidegenítő szülő megfosztja a gyermeket a szeretetétől és elismerésétől, amennyiben a célzott szülő felé pozitív érzelmeket táplál és mutat.*

6. Az elidegenítő szülő azt mondja a gyermeknek, hogy a célszülő nem szereti őt.

7. ***A gyermek választás elé kényszerítése****: olyan helyzeteket teremt az elidegenítő szülő,*

hogy azt éreztesse a gyermekkel, hogy a célzott szülő opcionális, választható. Pl. nem muszáj elmenni a hétvégén apához, anyához. Ilyenkor az elidegenítő szülő finoman manipulálja a gyermeket, hogy az az elidegenítő szülővel maradjon. A gyermek nem érzi a manipulációt, nem érzi, hogy valójában nincs is szabad választása. Elidegenítő szülő sosem mondja a gyermeknek, hogy bátran maradjon a célszülőnél még pár napot.

8. ***Látszatkeltés.*** *Azt az érzetet kelteni a gyermekben, hogy a célszülő veszélyes.*

9. ***Bizalmaskodás a gyermekkel****: az elidegenítő szülő személyes, kínos, intim dolgokat oszt meg a gyermekkel a célszülőről, arra hivatkozva, hogy a gyermek is részese a válási folyamatnak. A gyermek azt érzi: anya megbízik bennem, apa hülyére vesz, mert nem mondja meg. Ilyenkor az elidegenítő szülő kohéziót hoz létre maga és a gyermek között.*

10. ***Kényszeríteni a gyermeket, hogy visszautasítsa a célszülőt:*** *a gyermek mondja meg, hogy ne jöjjön el a célszülő valamilyen programra. A gyermek magára vállalja a döntés súlyát, saját akaratként aposztrofálja. Természetes reakció, ha ez dühöt vált ki a célszülőből a gyermek irányába. A helyzetet fokozza, hogy ekkor a gyermek félelmetesnek tartja a dühös célszülőt, aki megerősítve érzi az elidegenítő szülő lejáratő állításait.*

11. ***Kémkedni kérni a gyermeket a célszülő után****: az elidegenítő szülő apró információk kiderítésére kéri a gyermeket (van-e barátnője, kapott-e fizetésemelést, készítsen képet a célszülő lakásáról, turkáljon a holmija között). A gyermek néha élvezi a leskelődést, ez egy természetes gyermeki dolog, de a turkálás természetesen dühöt válthat ki a célszülőből, ami a fentebb részletezett hatásokkal járhat a gyermekre nézve.*

12. *Arra kérni a gyermeket, hogy* ***titkolózzon a célszülő előtt****: a gyermek bűntudatot érez emiatt és inkább „magától" elkezdi kerülni a célszülőt, nehogy a titkot kifecsegje.*

13. *Arra kérni a gyermeket, hogy* ***a célszülőt a keresztnevén szólítsa*** *az apa/anya megnevezés helyett. Az elidegenítő szülő ezzel „lefokozza" a gyermek szemében a célszülőt, ami szintén negatív üzenetet erősít a célzott szülővel szemben.*

14. *Arra kérni a gyermeket, hogy mostantól* ***a mostohaszülőt hívja apának, anyának****.*

15. *Orvosi, szociális, tudományos és egyéb* ***információk visszatartása:*** *nem szólnak a célszülőnek a gyermek fellépéséről, orvosi problémáiról. Ez is gyengíti a gyermek és a célszülő közötti kapcsolatot.*

16. ***Gyermek nevének megváltoztatása:*** *a név nagyon erősen az identitás része. Ezzel meg lehet bontani a célszülőhöz tartozó kapcsolatot, ami fokozza az elidegenülés érzését.*

17. ***Függés kiépítése az elidegenítő szülővel és a célszülő tekintélyének aláásása:*** *az elidegenítő szülő elvárja, hogy a gyermek kizárólag az ő szabályait, döntéseit és véleményét kövesse. Arra panaszkodnak a célszülők, hogy semmi tekintélyük nincs a gyermek előtt.*

Az elidegenítési stratégiák működési elve: erőteljes kohézió (nagyon erős kötelék, kapcsolat) létrehozása a gyermek és az elidegenítő szülő között, miközben pszichológiai távolság jön létre a gyermek és a célszülő között. Düh és fájdalom létrehozása a célszülőben a gyermek viselkedése miatt, mely megerősíti az elidegenítő szülő vádjait a célszülőről. Minden stratégia konfliktust szít a gyermek és a célszülő között, ami azt fogja alátámasztani a gyermek számára, hogy az adott célzott szülő nem megbízható, nem elérhető és nem szereti a gyermeket.

4. Meg kell nézni a gyermek mutatja-e az elidegenítési viselkedésmintákat.

Nem elég tehát az elidegenítési stratégiákat vizsgálni, meg kell nézni, hogy a gyermek maga mutatja-e az alábbi 8 viselkedésmintát, amelyek csak az elidegenített gyermekre jellemzőek. A „reálisan eltávolodott" gyermek nem mutatja ezeket a jegyeket.

*1. **Lejáratő kampány:** ebben az esetben a gyermek arrogánsan, durván viszonyul a célszülőhöz: nagyon erős arrogáns nyelvezetet fog használni, amely a múltra, jelenre és a jövőre is kiterjed. A gyermek a múltat „megváltoztatja", letagadja a múlt pozitív pillanatait, arra hivatkozik, hogy soha nem volt jó kapcsolata a célszülővel. A gyermek nem fogja elismerni, hogy valaha is jó kapcsolata volt a célszülővel. Ha például megmutatunk neki egy olyan képet, vagy videót, amelyen látszik, hogy boldogok voltak, nyugodtak, jól kijöttek egymással, a gyermek azt mondja, ez nem is én vagyok, nem mosolyogtam, megváltoztatták a képet. Soha nem fogja azt mondani, hogy jó, hát akkor boldog voltam, de most nem. Tehát ez a lejáratő kampány mindig kiterjed a múltra is. Ugyanakkor, a jövő is „reménytelen". Ha megkérdeznek egy elidegenített gyermeket, hogy mit lehet tenni, hogy a jövőben jó legyen a kapcsolata a másik szülővel, akkor a gyermek kijelenti, hogy semmit sem lehet tenni. Fontos kiemelni: az abúzuson átesett gyermek nem tagadja le, ha a múltban volt jó pillanata szülőjével, ill. a jövőre vonatkozóan sem elutasító, hiába történtek vele szörnyű dolgok. Ha megkérdezünk egy molesztálást elszenvedett gyermeket arról, hogy hogyan lehetne rendbe hozni a helyzetet, akkor lesznek ötletei, pl. azzal, hogy ezt ne csinálja apa vagy anya. Ha a gyermek kijelenti, hogy a múltban soha nem is volt jó kapcsolata a szülővel és a jövőben sem lehet az, akkor az nagyon erősen elidegenítésre utal.*

*2. A **célszülő elutasításának nevetséges okai.** Ha megkérdezik, miért nem akar a gyermek találkozni a célszülővel, akkor gyenge, abszurd, nevetséges okokat hoz fel (pl. apám szürcsöli a levest). Amikor ilyet hallunk, mindig azt gondoljuk, hogy ilyen okból biztosan nem lehet ennyire utálni, gyűlölni egy szülőt. Megint csak az a jellemző, hogy ha egy abúzuson átesett gyermeket kérdezünk meg ugyanerről, akkor ő nagyon óvatosan fog fogalmazni. Miközben egy elidegenített gyermek túlzottan hangsúlyozza, felnagyítja, eltúlozza a sokkal kisebb dolgokat, problémákat, a valóban abuzált gyermek visszafogott marad és óvatosan fogalmaz.*

*3. Teljesen **hiányzik az ambivalencia**, a vegyes érzelmek a gyermekből. Általában mindenkinek vannak jó és rossz tulajdonságai. Az abúzuson átesett gyermek fel tud hozni pozitív tulajdonságokat a bántalmazó szülőről (ezt nem szeretem apában, ezt igen; anyának ez a jó tulajdonsága, csak bárcsak ne csinálná ezt), miközben az elidegenített gyermek csak pozitív tulajdonságokat hoz fel az elidegenítő szülőről, a célszülőről azonban csak negatívokat. Ha az elidegenítő szülő nagyon súlyos hibákat vét, akkor is azt fogja mondani a gyermek, hogy az elidegenítő szülőnek nincsen semmilyen hibája.*

*4. **„Független gondolkodó jelensége":** a gyermek úgy tesz, mintha a célszülővel kapcsolatos összes negatív gondolat a sajátja lenne. Sosem fogja azt mondani, hogy „anya, apa azt mondta, hogy ...". Volt olyan esetem, amikor a gyermek azt mondta az apjának, akit a keresztnevén szólított, hogy „Kedves Kevin, nekem megvan a szabad akaratom és soha többet nem akarlak látni."*

*5. **„Kölcsönzött forgatókönyvek":** a gyermek olyan kifejezéseket használ, amiket az elidegenítő szülőtől hallott, a gyerek szó szerint adja vissza és sajátjaként hivatkozik rá, anélkül, hogy tudná mit jelent. (pl. Apa nem akarlak látni, mert „szoknyapecér" vagy! – ezt egy 9 éves gyermek mondta, szavainak jelentésével természetesen nincs tisztában.)*

*6. **Bűntudat hiánya:** elidegenítéskor az elidegenítő szülő „engedélyt" ad a gyermeknek arra, hogy összetörje a másik szülő szívét, aki emiatt viselkedik hálátlanul, durván vele. Ha eltávolodásról van szó, akkor a gyermek óvatosan fogalmaz: „Anya nagyon sajnálom, de hát jobban örülnék, ha…" - a gyermek nagyon is tudatában van annak, hogy a másik szülőnek vannak érzései és ezt tiszteletben kell tartania.*

*7. **Elidegenítő szülő reflexszerű támogatása.** Konfliktus esetén a gyermeket nem érdeklik a tények, reflexszerűen az elidegenítő mellé áll és csak az érdekli, amit az elidegenítő szülő állít.*

8. ***Rosszindulat terjedése:*** *az elidegenített gyermek nem csak a célszülővel lesz szívtelen és elutasító, hanem a célszülő családját és barátait is visszautasítja. Hirtelen rájuk is kiterjed a rosszindulat, akkor is, ha régen a nagymama a kedvenc nagyszülője volt. Nem csak a szülőt veszíti el a gyermek, hanem rokonokat, barátokat, szomszédokat.*

Az abúzuson átesett gyermek nem utasítja el a bántalmazó szülőt, nagyon gyakran inkább saját magát vádolja. „Az én hibám volt, én tehetek róla." Nem fogja büszkén és széles körben bemutatni az őt ért bántalmazást. Az elidegenített gyermek önként mondja el, hogy milyen alávaló ember a célszülő, alig várja, hogy előhozakodhasson vele minél több embernek. Az abúzuson átesett gyermek nem beszél róla, sokkal inkább szégyelli, ami vele történt. Fájdalmai ellenére nem fogja letagadni a pozitív élményeket és nem bálványozza a másik szülőjét sem. Elidegenítés esetén azonban az elidegenített gyermek „hősnek" gondolja az elidegenítő szülőt, azt fogja mondani, hogy az egyik szülő szörnyű, a másik tökéletes. Az elidegenített gyermek elutasítja a tágabb családot is, az abuzált gyermek nem.

5. Előnyben részesített szülő hazudik a célszülővel kapcsolatosan (rendőrség, gyámhivatal, szomszédok stb.).

Az előnyben részesített elidegenítő szülő létrehoz egy „hálózatot" maga körül, így bárhova megy a gyermek, mindenki megerősíti a célszülővel kapcsolatos elutasításában.

Ha a gyermek mutatja a 8 viselkedésjegyet, a szülő a 17 stratégiából többet is alkalmaz és hazudik a környezetének, akkor kijelenthető, hogy elidegenítésről van szó. Ilyenkor már pontos különbséget tudunk tenni az elidegenítés és az eltávolodás között ezeknek a faktoroknak a segítségével.

III. Miért fontos, hogy a bíróság közbelépjen?

Tapasztalatom szerint elidegenítés esetén egy bíró két dologra gondolhat:

1. Lehet, hogy elidegenítés történik, de nem feltétlenül baj, mert a gyermek jól tanul, vidám, vannak barátai.
2. Lehet, hogy elidegenítés történik, de ha a gyermek nem akar találkozni a célszülővel, akkor előfordulhat, hogy kárt tesz magában, ha másik szülőhöz kerül.

A fentiektől a bírók tartanak, és nem szívesen változtatnak a kialakult elidegenítési helyzeten, annak ellenére, hogy ez ellenkezik a törvénnyel illetve az egyezményekkel.

Meg kell értetni a bírósággal:

1. Fontos kimondani, hogy ***az elidegenítés folyamatos gyermekbántalmazás****. Az érzelmi abúzus nagyon súlyos károkat okoz a gyermek lelkében hosszú távon, melyek a fizikai bántalmazásnál is súlyosabbak. Ez alapján kijelenthető, hogy az érzelmi bántalmazás a gyermekbántalmazás a legsúlyosabb formája.*
2. ***A szülők nem helyettesíthetők, nem vághatók ki a gyermek életéből, senki és semmi nem pótolhatja őket****. Minden egyes személynek külön helye van a szívünkben és a lelkünkben, emiatt egy apa, anya nem pótolható, hiánya veszteségérzetet, depressziót hoz létre a gyermekben. Ugyanez igaz a szülőkre is a gyermekeik irányába.*
3. ***Szülőknek nincs kognitív érettsége ahhoz, hogy kitöröljenek egy (másik) szülőt a***

gyermekük életéből. *Arra kell figyelni, hogy valójában mi áll a gyermek mindenekfelett álló érdekében.*

4. ***Identitás fejlődése sérül a gyermekben****. Nem lesz képes az elidegenített szülőből magukba építeni semmi jó tulajdonságot, személyiségjegyet. A személyiség teljessége kerül megvonásra a gyermekben.*

5. ***Felnőtt kapcsolatok sérülnek****. Az elidegenített gyermek azt tanulja meg, hogy egyszerűen ki lehet vágni és hagyni az ember életéből bárkit, aki valamiféle csalódást okozott. Sérül az ellentétes vélemények tiszteltben tartása, a másik iránti toleranciája. Felmerül a kérdés, hogy milyen dolgozó, vagy társ lesz egy elidegenített gyermekből, aki nem képes tolerálni más embereket, nincs meg a megfelelő kompromisszum készsége?*

40 elidegenített gyermeket vizsgáltam meg, akik maguktól kimondták, hogy valószínűleg elidegenített gyermekek voltak. Azt tapasztaltam a kutatásaim során, hogy ezek a gyermekek igazából nem akarták, hogy a kapcsolat az elidegenített szülővel teljesen megszűnjön. A bíróság tehát ne kezelje kész tényként ezt az elutasítást és félreértelmezett képet, amit a gyermek közölhet a szülőről. Azért ne, mert az elidegenített gyermeknek a szíve mélyén ugyanolyan nagy szüksége van mindkét szülő szeretetére.

Sok kutatást végeztünk azzal kapcsolatban, hogy az elidegenítés milyen súlyos következményekkel jár a gyermekekre nézve. Egyértelműen megállapítható, hogy sérül a személyiség fejlődésük és hosszú távú negatív hatások gyötrik: bizalomvesztés, bizalomhiány, depresszió, droghasználat és így tovább. Rengeteg helyen végeztem kutatásokat tizenévesekkel, felnőttekkel egyaránt. A felnőtt boldogtalan lesz, nem fogja jól érezni magát, nem fog teljes önképpel rendelkezni. Sem az iskolában, sem a más területeken elért siker nem fog elég lenni a boldogsághoz, ha közben elidegenített személyiségjegyeket hordoz magával.

Kerekasztal-beszélgetés

dr. Nyíri Iván: *a Bora-Borára „szöktetett" és édesanyjától elválasztott gyermek nagyszülője pár szóban ismerteti az ügy jelenlegi állását, valamint azt, hogy a PAS milyen módon nyilvánul meg a gyermek viselkedésében és hogyan csapódik le a család életében. A családban az anya az elidegenített szülő. A francia bíróság megváltoztatta a gyermek szülői felügyeleti jogát az ellennevelés és szülői elidegenítés miatt.*

Dr. Amy J. L. Baker: *célszerű kerülni a szindróma megnevezést, amíg be nem kerül a DSM rendszerbe. Fontos, hogy a célszülő felismerje az elidegenítést és ennek megfelelően álljon hozzá a problémához. Tudnia kell, hogy „csillagos 5-ös" szülőnek kell lennie, ami lehet, hogy nem fair, de nincs más megoldás. Ha a gyerek 18 év alatti, a bíróságtól lehet segítséget kérni, 18 éves kor után erre sajnos nincs lehetőség.*

Tomasovszki László: *nem az a probléma, hogy a PAS nincs benne a betegségosztályozási rendszerben. Nagyobb probléma, hogy a jog nem ismeri el.*

Dr Börcsök Rita*: a magyar bíróságok nem ismerik a szülői elidegenítés fogalmát.* ***Kocsis Réka:*** *magánszféra, emberi érdekek ütköznek a szülői elidegenítésben, emiatt nehéz a joggal összeegyeztetni. Az ügyvédek feladata lenne, hogy küzdelem helyett kompromisszumot keressenek, ezért nekik is ismerniük kell a szülői elidegenítést, mint jelenséget. Ha kompromisszumkeresés folyik, akkor a bíróság is jobban felfigyel a problémára.*

Mágocsi Péter: *a rendszerben résztvevő (bíró, gyámhivatali ügyintéző, családgondozó), ha maga is elidegenítő, akkor saját magát ítélné el, amennyiben az elidegenítést végző szülőt marasztalja. Örömmel tapasztaljuk azonban, hogy nem egy esetben nyitottak az előítéletektől mentes, haladó felfogásra. Fontos, hogy az eljárásokban ne az érzelmek uralkodjanak.*

Szaniszló Csaba: *úgy érzem, a konferencia elérte a célját, mivel a résztvevők több, mint 70%-a a gyermekvédelmi jelzőrendszerből jött, akik ízelítőt kaptak a szülői elidegenítésről. A jelenség álláspontunk szerint egyfajta családon belüli erőszak, mivel minden tekintetben személyiségrombolás történik. Azért vagyunk itt, hogy ezt megelőzzük. Célunk az, hogy a szülői elidegenítés bekerüljön a gyermekbántalmazásról szóló módszertani útmutatókba, valamint a váltott elhelyezés - mint gyermek-elhelyezési lehetőség -, ismert és elfogadott legyen Magyarországon is.*

* * *

Jelen dokumentum a konferencia előadásainak rövidített változata. A Szülői Elidegenítés problémájának megismertetésének szándékával való terjesztéséhez az APÁK AZ IGAZSÁGÉRT EGYESÜLET előzetes hozzájárulását adja.

További információért kérem forduljon a szervezőkhöz az info@apakazigazsagert.org címen.

* * *

APÁK AZ IGAZSÁGÉRT EGYESÜLET

www.apakazigazsagert.org